

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 2000-2001

14 NOVEMBER 2000

HERZIENING VAN DE GRONDWET

Herziening van titel II van de Grondwet, om nieuwe bepalingen in te voegen die de bescherming moeten verzekeren van de rechten en vrijheden gewaarborgd door het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

(Verklaring van de wetgevende macht, zie «Belgisch Staatsblad» nr. 88 van 5 mei 1999)

Herziening van titel II van de Grondwet, om een nieuwe bepaling in te voegen die de bescherming moet verzekeren van de rechten en vrijheden gewaarborgd door het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

VOORSTEL VAN DE REGERING

VERKLARENDE NOTA

In de verklaring tot herziening van de Grondwet van 5 mei 1999 verklaren de verschillende takken van de wetgevende macht dat er reden bestaat tot herzie-

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2000-2001

14 NOVEMBRE 2000

RÉVISION DE LA CONSTITUTION

Révision du titre II de la Constitution, en vue d'y insérer des dispositions nouvelles permettant d'assurer la protection des droits et libertés garantis par la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales

(Déclaration du pouvoir législatif, voir le «Moniteur belge» n° 88 du 5 mai 1999)

Révision du titre II de la Constitution, en vue d'y insérer une disposition nouvelle permettant d'assurer la protection des droits et libertés garantis par la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales

PROPOSITION DU GOUVERNEMENT

NOTE EXPLICATIVE

Dans la déclaration de révision de la Constitution du 5 mai 1999, les différentes branches du pouvoir législatif déclarent qu'il y a lieu à révision «du titre II

ning «van titel II van de Grondwet, om nieuwe bepalingen in te voegen die de bescherming moeten verzekeren van de rechten en vrijheden gewaarborgd door het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden».

Een identieke bepaling werd ook reeds opgenomen in de herzieningsverklaringen van 1991 en 1995.

Niet alleen de Grondwet, ook een aantal internationale verdragen waarborgen fundamentele rechten en vrijheden van de burger. De belangrijkste zijn het Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) — met inbegrip van zijn Aanvullende Protocolen — en het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966 (BUPO).

België is verdragspartij bij het EVRM, gesloten door de lidstaten van de Raad van Europa. Dit verdrag biedt aan eenieder die onder de rechtsmacht van de verdragspartijen ressorteert een collectieve garantie voor een aantal grondbeginselen.

Sinds de ondertekening van het verdrag zijn er tien protocollen aan toegevoegd die integraal deel uitmaken van het verdrag voor zover ze geratificeerd zijn.

Het EVRM en zijn Aanvullende Protocolen genieten weliswaar directe werking in de Belgische rechtsorde, toch is de expliciete vermelding in de Grondwet nuttig.

Het is immers zo dat een groot deel van de rechten en vrijheden van het EVRM ook zijn opgenomen in de Grondwet. Toch bevat het EVRM ook een aantal bepalingen die niet of niet expliciet in de Belgische Grondwet terug te vinden zijn. Het betreft het recht op leven, de vrijwaring tegen foltering en onmenselijke behandeling, het verbod van slavernij en dwangarbeid, het recht op een openbaar en eerlijk proces binnen een redelijke termijn, het recht om te huwen en een gezin te stichten, het recht op een effectief rechtsmiddel, het recht om zich vrij te verplaatsen binnen een land, er een woonplaats te kiezen en het te verlaten, de vrijwaring voor onderdanen tegen uitzettingen, het recht het grondgebied te betreden van de Staat waarvan men onderdaan is en de vrijwaring voor vreemdelingen tegen collectieve uitzetting.

De Grondwet en het EVRM moeten samen gelezen worden. Artikel 60 EVRM bepaalt bovendien dat het verdrag een complementaire werking heeft ten aanzien van de rechten en vrijheden gewaarborgd in het interne recht. Met andere woorden, de beide beschermingen moeten samengevoegd worden, en in geval van strijdigheid domineert de bepaling die het individu het meest beschermt.

Door het opnemen in titel II van onze Grondwet van een nieuwe bepaling die de bescherming garandeert van de rechten en vrijheden van het EVRM zal

de la Constitution, en vue d'y insérer des dispositions nouvelles permettant d'assurer la protection des droits et libertés garantis par la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales».

Une disposition identique a déjà été reprise dans les déclarations de révision de 1991 et de 1995.

Outre la Constitution, un nombre de conventions internationales garantissent les droits et libertés fondamentaux du citoyen. Parmi ces conventions, les plus importantes sont la Convention du 4 novembre 1950 de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales (CEDH) — y compris ses Protocoles additionnels — et le Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966.

La Belgique est partie contractante à la CEDH, conclue par les États membres du Conseil de l'Europe. Cette convention reconnaît à toute personne relevant de la juridiction des parties contractantes une garantie collective d'un certain nombre de principes fondamentaux.

Depuis la signature de la convention, dix protocoles, faisant intégralement partie de la convention pour autant qu'ils sont ratifiés, ont été ajoutés.

Il est vrai que la CEDH et ses Protocoles additionnels ont un effet immédiat dans l'ordre juridique belge, mais la mention explicite dans la Constitution est utile.

Une partie considérable de ces droits et libertés de la CEDH a en effet également été reprise à la Constitution. Toutefois, la CEDH contient également certaines dispositions qu'on ne retrouve pas ou pas explicitement dans la Constitution belge. Il s'agit du droit à la vie, la préservation des personnes contre la torture et le traitement inhumain, l'interdiction de l'esclavage et du travail forcé, le droit à un procès public et équitable dans un délai raisonnable, le droit de se marier et de fonder une famille, le droit à l'octroi d'un recours effectif, le droit de la libre circulation dans un pays, d'y choisir un domicile et de quitter le pays, la préservation des ressortissants contre les expulsions, le droit d'accès au territoire de l'État dont on est ressortissant et la préservation des étrangers contre l'expulsion collective.

Il faut lire la Constitution et la CEDH ensemble. L'article 60 de la CEDH dispose en outre que la convention est complémentaire par rapport aux droits et libertés reconnus au droit interne. En d'autres mots, il faut joindre les deux protections et en cas de contradiction, la disposition assurant la meilleure protection à l'individu prévaut.

Par l'insertion au titre II de notre Constitution d'une nouvelle disposition garantissant la sauvegarde des droits et libertés de la CEDH, la Cour d'arbitrage,

het Arbitragehof, indien zijn bevoegdheden worden uitgebreid tot de rechten opgenomen in titel II van de Grondwet, voortaan ook rechtstreeks onze wetten, decreten en ordonnanties kunnen toetsen aan de in het EVRM opgenomen rechten en vrijheden. Vandaag is het immers grondwettelijk niet mogelijk om het Arbitragehof opdracht te geven om wetten, decreten of ordonnanties te toetsen aan rechtsregels die niet zijn overgenomen in de interne rechtsorde. Men zal dus voortaan voor het Hof niet meer de schending van het gelijkheidsbeginsel of het discriminatieverbod moeten inroepen om de schending van door het EVRM gewaarborgde rechten en vrijheden aan te voeren.

*
* *

VOORSTEL

Enig artikel

In titel II van de Grondwet wordt een artikel 32*bis* ingevoegd, luidend als volgt:

« Art. 32*bis*. — Ieder geniet de rechten en vrijheden gewaarborgd door het Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en de door de Belgische Staat geratificeerde Aanvullende Protocollen bij dit Verdrag. »

De eerste minister,

Guy VERHOFSTADT.

*De vice-eerste minister en
minister van Buitenlandse Zaken,*

Louis MICHEL.

*De vice-eerste minister en
minister van Begroting, Maatschappelijke
Integratie en Sociale Economie,*

Johan VANDE LANOTTE.

De minister van Binnenlandse Zaken,

Antoine DUQUESNE.

au cas où ses compétences seraient élargies et s'étendraient aussi aux droits inscrits au titre II de la Constitution, pourra désormais contrôler la conformité de nos lois, décrets et ordonnances directement à la lumière des droits et libertés repris à la CEDH. Selon les termes de la Constitution, il est en effet impossible de charger la Cour d'arbitrage de vérifier la conformité entre des lois, décrets et ordonnances et des règles de droit non transposées dans l'ordre juridique interne. Désormais, il ne faudra donc plus invoquer devant la Cour d'arbitrage la violation du principe d'égalité ou de l'interdiction de discrimination pour invoquer la violation des droits et libertés garantis par la CEDH.

*
* *

PROPOSITION

Article unique

Au titre II de la Constitution, il est inséré un article 32*bis*, rédigé comme suit:

« Art. 32*bis*. — Chacun bénéficie des droits et libertés reconnus par la Convention du 4 novembre 1950 de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales ainsi que par les Protocoles additionnels à cette Convention ratifiés par l'État belge. »

Le premier ministre,

*Le vice-premier ministre et
ministre des Affaires étrangères,*

*Le vice-premier ministre et
ministre du Budget, de l'Intégration
sociale et de l'Économie sociale,*

Le ministre de l'Intérieur,